

V. Závěr

V. 1 Shrnutí

Výše jsem se tedy pokusil nastínit některé vybrané problémy současného exekučního řízení. Záměrně jsem zvolil název této práce jako „vybrané problémy...“, neboť problémů v exekučním řízení, které v této práci z důvodů povoleného rozsahu nebyly nastíněny, existuje nepoměrně více.

Na samostatnou práci by jistě vystačilo téma exekuce a konkurz (navíc ve světle nového insolvenčního zákona¹³⁴), v práci se téměř neobjevilo téma exekuce prodejem nemovitostí a v této souvislosti tolik problematická otázka nákladů exekutora při rozdělení pohledávek do skupin podle § 337c o.s.ř.

Soudní praxe nebyla až do 1.1. 2008 jednotná v tom, zda při rozvrhu zařadit pohledávku soudního exekutora do první nebo do třetí skupiny. Zařadíme-li pohledávku soudního exekutora (náklady exekuce, které vznikly prováděním dražby) do třetí skupiny, získáme často velice neuspokojivý důsledek a sice, že exekutor provede dražbu nemovitostí povinného (což je úkon velice časově i finančně náročný¹³⁵) a jediný, kdo je v dražbě uspokojen je zástavní věřitel. Tedy neuhrazeny zůstanou náklady exekuce a často i oprávněný, pro kterého je pohledávka v této konkrétní exekuci vymáhána, zůstane neuspokojen.

V důsledku zařazení nákladů exekuce do třetí skupiny tedy soudní exekutor nejenže nedostane za svou práci zapláceno, ale dokonce se jeho majetek zmenší o náklady, které mu prováděním exekuce vznikly. Úměrně tomu jak v poslední době rostl počet soudců, kteří zařazovali pohledávku soudního exekutora do třetí skupiny, klesal počet dražeb, které exekutoři konali. Tuto situaci snad do budoucna vyřešila novela č. 347/2007 Sb., která zařadila s účinností od 1.1. 2008 pohledávku soudního exekutora na úhradu nákladů exekuce explicitně do první skupiny.

Dále jsem se nezabýval problémem procesního nástupnictví podle § 107 o.s.ř. a § 36 odst. 3 e.ř. Jak postupovat v případě, že povinný zemře se zanecháním majetku, tedy

¹³⁴ Zák. č. 182/2006 Sb., o úpadku a způsobech jeho řešení

¹³⁵ Lustrace majetku povinného, exekuční příkaz prodejem nemovitostí, vyznění o právní moci usnesení o nařízení exekuce, usnesení o přibrání znalce, usnesení o ceně nemovitosti, dražební vyhláška, dražba, usnesení o přiklepu a pravidelně též pronájem dražební síně, místní prohlídka nemovitostí atd., tedy měsíce času a tisíce korun na nákladech.

s procesními nástupci (dědici)? Teoreticky je uznáváno, že soudní exekutor po právní moci usnesení, kterým bylo dědické řízení skončeno, vydá podle § 36 odst. 3 e.ř. a § 52 odst. 1 a 2 e.ř. za použití § 107 odst.1 o.s.ř. usnesení o procesním nástupnictví, ve kterém rozhodne, že na straně povinného dále vystupují dědici povinného. Je to však dosud příliš „nevyšlapaná“ cesta. Otázkou totiž zůstává, jak se k takovému usnesení postaví instituce, které poskytují soudnímu exekutorovi součinnost při lustraci majetku povinného, viz. kapitola o součinnosti třetích osob.

Nedotkl jsem se ani problému movitých věcí, které nepodléhají exekuci. Tento problém je však již na ústupu, stejně tak jako je na ústupu způsob exekuce prodejem movitých věcí.¹³⁶ Daleko větším problémem (z pohledu povinného) je otázka nezabavitelného minima. Při exekuci srážkami ze mzdy problém nevzniká, ten vzniká při dnes nejčastěji používaném způsobu exekuce, při exekuci příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu.

V naprosté většině případů je totiž mzda zaměstnavatelem poukazována na účet zaměstnance. Pravidelně se tak stává, že povinný je připraven o celou mzdu za první měsíc exekuce (další mzdu si pak ve většině případů nechává vyplácet v hotovosti). Dlužníci se domnívají, že tím jsou vlastně obcházena ustanovení občanského soudního řádu o nezabavitelném minimu. Při exekuci příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu však nelze přezkoumávat původ finančních prostředků, které byly připsány na účet. Bylo by to spojeno s nepřiměřenými obtížemi a znamenalo by to velkou administrativní zátěž (soudu, soudního exekutora či banky). Pokud se dlužník dostane do situace, že hrozí exekuce na jeho majetek, musí s takovým následkem počítat. Nedomnívám se, že by bylo nutné tento problém legislativně řešit, přestože poslední dobou je v tomto směru vyvíjen tlak z řad dlužníků a různých občanských sdružení.

Prodej podniku je další otázkou, která by zasloužila bližšího zkoumání, neboť je známo více případů, kdy soudní exekutor nařídil prodej podniku, avšak z praxe neznám jediný případ, kdy exekutor exekuci prodejem podniku také úspěšně skončil. Většinou došlo v mezidobí k prohlášení konkurzu na majetek povinného a exekuci tak nebylo možno provést. Do budoucna se však tento způsob provedení exekuce jeví zajímavým.

Další problém vyvstal přijetím zákona č. 133/2006 Sb. s účinností od 14. 5. 2006. Tímto zákonem byl totiž zaveden nový způsob výkonu rozhodnutí ukládajících

¹³⁶ Tento způsob exekuce je sice nejčastěji medializován ve sdělovacích prostředcích, avšak procento exekucí prováděných tímto způsobem je malé a stále na ústupu, neboť v drtivé většině případů se nejedná o způsob, který vede k cíli, tedy k uspokojení oprávněného a navíc velmi citelně zasahuje do práv povinného. Tento způsob provedení exekuce je však v zákoně třeba zachovat jako ultima ratio.

povinnost k peněžitému plnění, nazvaný příkaz k výplatě z účtu u peněžního ústavu. Nová právní úprava je obsažena v ust. § 320b až 320h. Ekvivalent nového způsobu výkonu rozhodnutí pro exekuční řízení je upraven v ust. § 65a e.ř. pod názvem exekuce příkazem k výplatě z účtu u peněžního ústavu. Tohoto nového způsobu provedení exekuce jsem se ve své práci též nezabýval, přestože právě na tomto příkladu lze snadno demonstrovat, že méně je někdy více. U legislativního procesu toto platí dvojnásob. Současné způsoby provedení exekuce potažmo výkonu rozhodnutí považují za dostatečné a osvědčené a zavedení nového způsobu výkonu rozhodnutí (exekuce) považují v takovéto podobě za velmi nešťastné. Zákonodárce zde vytvořil velice složitou právní konstrukci, kterou ovšem nedotáhl do konce.

Ustanovení § 320b o.s.ř. stanoví, že výkon rozhodnutí příkazem k výplatě z účtu povinného u kteréhokoli tuzemského peněžního ústavu se provede tak, že peněžní ústav, jemuž oprávněný předloží příkaz soudu k výplatě, odepíše z účtu povinného, je-li takový účet peněžním ústavem veden, vymáhanou pohledávku s příslušenstvím a uhradí ji oprávněnému. Ustanovení § 320c o.s.ř. stanoví, že k návrhu oprávněného, který musí kromě obecných náležitostí obsahovat i rodné číslo povinného (bylo-li přiděleno), nebo identifikační číslo (bylo-li přiděleno), je-li povinný podnikatelem, soud rozhodne o nařízení výkonu rozhodnutí usnesením, ve kterém přikáže nejmenovanému peněžnímu ústavu, je-li u něho účet povinného veden, aby po předložení tohoto usnesení spolu s příkazem k výplatě odepsal peněžní prostředky z účtu povinného až do výše vymáhané pohledávky s příslušenstvím a vyplatil je oprávněnému. Nemilé překvapení je obsaženo v § 320e, který stanoví, že na základě pravomocného usnesení vydá soud oprávněnému příkaz k výplatě. V příkazu k výplatě soud přikáže nejmenovanému peněžnímu ústavu, aby odepsal z účtu povinného, pokud je tímto peněžním ústavem veden, peněžní částku uvedenou v příkazu a vyplatil ji oprávněnému.

Především je nutno poukázat na skutečnost, že první problémy s tímto způsobem výkonu rozhodnutí vznikají již při podání návrhu oprávněným. Zákonodárce zde požaduje po oprávněném, aby v návrhu na výkon rozhodnutí uvedl rodné číslo povinného. Tento požadavek je však oprávněným ve většině případů těžko splnitelný, neboť oprávněný nemá za současné právní úpravy možnost tuto informaci zjistit. Bude tedy odkázán na informaci, kterou případně obdržel od povinného.

Ustanovení § 320e požaduje, aby soud vydal příkaz k výplatě na základě pravomocného usnesení. Tato konstrukce není zdařilá, neboť usnesení o nařízení výkonu rozhodnutí bude nutné nejprve doručit povinnému, který má dostatek času na to,

aby zajistil zmaření tohoto způsobu výkonu rozhodnutí tím, že převede své finanční prostředky na jiné účty (třeba v zahraničí) popř. je vybral v hotovosti.

Celý způsob provedení výkonu rozhodnutí se ještě více komplikuje v případě, že ho budeme chtít provést v rámci exekuce podle exekučního řádu. Ustanovení § 65a e.ř. říká, že nestanoví-li tento zákon jinak, použijí se na provádění exekuce příkazem k výplatě z účtu u peněžního ústavu přiměřeně ustanovení občanského soudního řádu upravující výkon rozhodnutí příkazem k výplatě z účtu u peněžního ústavu. V praxi to tedy bude znamenat, že soud na návrh oprávněného vydá usnesení o nařízení exekuce (bez určení způsobu, neboť o tom rozhoduje soudní exekutor), soudní exekutor poté vydá exekuční příkaz nařizující exekuci příkazem k výplatě z účtu u peněžního ústavu.

Další problém zde nastává s tím, kdo je oprávněn vydat příkaz k výplatě z účtu, zda je to soudní exekutor nebo soud, který exekuci nařídil. Pouze výkladem jednotlivých ustanovení občanského soudního řádu a exekučního řádu (§ 52 odst. 1 a 2 e.ř. ve spojení s § 320b a násl. o.s.ř.) lze dospět k závěru, že by to měl být soudní exekutor. Z toho jak je konstruován institut příkazu k výplatě (jehož teoretické zařazení také není nesporné¹³⁷) vyplývá, že by měl být pouze jeden, aby nedošlo ke zneužití. V opačném případě by mohl oprávněný inkasovat několikrát.

Celá tato konstrukce je pro exekuční řízení (podle exekučního řádu) nepoužitelná, neboť ve věci může být vydáno více exekučních příkazů a povinnému je zabavován majetek z různých zdrojů. Stalo se tedy v praxi pravidlem, že plnění probíhá přes účet soudního exekutora, aby tento měl přehled o celém řízení a věděl kolik zbývá vymoci a tomu přizpůsobil způsob provedení exekuce. I v případě, že by se obdobně zažil v praxi způsob, že příkaz k výplatě z účtu zašle peněžnímu ústavu přímo soudní exekutor a nikoliv oprávněný, bude tento způsob provedení exekuce zdlouhavým, neboť soudní exekutor by musel příkaz zaslat nejprve jednomu peněžnímu ústavu a teprve po sdělení tohoto peněžního ústavu, že u něho povinný nemá veden účet, případně, že vykazuje nulový zůstatek ve chvíli doručení (tento způsob provedení exekuce totiž navíc neobsahuje žádné sledovací období, jako je tomu v případě exekuce příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu), mohl by soudní exekutor zaslat příkaz jinému peněžnímu ústavu.

Praktičtější je tedy klasický způsob provedení exekuce příkázáním pohledávky z účtu u peněžního ústavu, kde soudní exekutor nejprve provede lustraci majetku

¹³⁷ Jedná se o druh usnesení?

povinného a poté, když zná čísla účtů povinného a zůstatky na těchto účtech k datu doručení žádosti o součinnost, zaměří svůj exekuční příkaz na konkrétní účet povinného. Toto je navíc možno učinit předtím, než usnesení o nařízení exekuce nabude právní moci, tedy než je doručeno povinnému a exekuce prozrazena, tudíž se minimalizuje možnost jejího zmaření.

Vzhledem k výše uvedenému se domnívám, že *de lege ferenda* by bylo lepší ustanovení občanského soudního řádu a exekučního řádu o příkazu k výplatě z účtu u peněžního ústavu bez náhrady zrušit. Ostatně se domnívám, že tento způsob provedení exekuce prozatím nikdo nepoužívá, alespoň ze soudních exekutorů.

Nyní k problémům kterým jsem se v této práci věnoval především. Jedná se o účast manžela povinného v exekuci. Účast manžela povinného v exekuci je od účinnosti zákona č. 120/2001 Sb. jednou z nejsložitějších otázek současného exekučního řízení a v praxi vyvolává nejvíce incidenčních žalob. Rozhodování soudů v těchto věcech není konstantní a lze se setkat i s případy, kdy různé soudy, dokonce různé senáty stejného soudu, rozhodují v prakticky totožných věcech rozdílně. Předně je třeba si uvědomit, z jakého důvodu je manžel povinného „vtažen“ do řízení. Je tomu tak z důvodu společného jmění manželů, které „představuje pevnější, organizovanější a hlavně stabilnější uspořádání majetkových vztahů než spoluvlastnictví podílové...“¹³⁸ Jedná se o majetkové společenství mezi manžely, které zahrnuje aktiva i pasiva. Jednání jednoho z manželů zavazuje, až na výjimky, i druhého z manželů. Jak bylo řečeno výše, v exekuci lze postihnout jednak výlučný majetek povinného a jednak majetek, který je ve společném jmění manželů povinného a jeho manžela, i kdyby se jednalo o vymáhání závazku, který vznikl jen jednomu z manželů (§ 42 odst. 1 e.ř.). Za určitých podmínek, vysvětlených výše, se domnívám, že lze postihnout i majetek ze zaniklého a dosud nevypořádaného (respektive pro účely exekuce považovaného za nevypořádané) společného jmění manželů.

Spor se vede o základní stavební kámen této konstrukce a sice co je předmětem společného jmění manželů. Velká část soudní praxe se řídí starší judikaturou Nejvyššího soudu ČR, který dovodil, že předmětem společného jmění manželů není pohledávka z účtu manžela povinného u peněžního ústavu a mzda manžela povinného.

¹³⁸ Knappová, M., Švestka, J., a kol.: Občanské právo hmotné, svazek I., 3. vydání. Praha : Aspi, 2002, 327 s.

Tento názor považuji za nesprávný, neboť se domnívám, že nemá dostatečnou oporu v zákonných ustanoveních a ve svém důsledku maří účel exekučního řízení a poškozují oprávněného, který nejen že nedostane své plnění, ale ještě musí hradit náklady řízení o vylučovací žalobě.

Nevidím důvod, proč by pohledávka z účtu manžela povinného u peněžního ústavu a mzda manžela povinného měla mít v rámci společného jmění manželů zvláštní postavení. Jedná se o pohledávky jako jakékoliv jiné. „Majetkem ve smyslu ust. § 143 odst. 1 písm. a) občanského zákoníku je nutno rozumět vedle věcí také práva, zejména pohledávky a penězi ocenitelné jiné majetkové hodnoty (např. obchodní podíl). Pohledávka za bankou na výplatu peněz uložených na účtu není nic jiného než právem. Nabytím pohledávky je pak okamžik vzniku pohledávky za bankou; okamžik platnosti je pak důležitý z hlediska toho, kdy je pohledávka za třetí osobou v konkrétním případě skutečně možno postihnout exekucí (výkonem rozhodnutí) – takto lze postihnout jen pohledávku splatnou. Na pohledávku za peněžním ústavem se za normálních okolností nevztahují ani žádné z výjimek uvedených v citovaném ust. § 143 odst. 1 písm. a) občanského zákoníku. Zvláštní režim pohledávky tohoto typu je pak dovozován z ust. § 709 a násl. obchodního zákoníku. Avšak z tohoto režimu nelze ještě dovozovat, že má být ve vztahu k právní úpravě SJM speciální úpravou stran toho, v jakých případech lze případy použitelnosti k tomu speciálně zavedeného ustanovení upravující postih majetku v SJM (tj. § 262a o.s.ř. a § 42 e.ř.). Řetězec od obecného ke speciálnímu předpisu je zde konstruován tak, že ust. § 709 odst. 1 ObchZ a § 719 ObchZ jsou speciální ve vztahu k obecným dispozičním oprávněním manželů stran jejich majetku v SJM (zejména § 145 ObčZ), ovšem § 262a o.s.ř. a § 42 e.ř. jsou speciální ve vztahu k těmto ustanovením obchodního zákoníku v případech nuceného vymáhání pohledávek spadajícího do rozsahu jejich definice (tj. jde o vydobytí závazku, který vznikl za trvání manželství jen jednomu z manželů). Na podporu názoru, že je důvodné, aby bylo možno exekučně postihnout mzdu i bankovní účet manžela povinného, při splnění podmínek § 262a o.s.ř. svědčí i teleologické argumenty – zákonodárce novou právní úpravou SJM chtěl vytvořit majetkové společenství manželů, jež zahrnuje v případě majetkových výhod (tj. § 143 odst. 1 písm. a) ObčZ) až nevýslovně určené výjimky veškeré majetkové hodnoty manželům náležející, bez ohledu na jejich formu. Tedy zásadně vše, co má penězi ocenitelnou hodnotu a bylo nabyto některým z manželů nebo jimi oběma společně za trvání manželství, je nutno zahrnout do SJM; není podstatná forma majetkových výhod, nýbrž jejich penězi vyčíslitelná hodnota. Podobný trend se

následně prosadil v nové úpravě § 262a o.s.ř., resp. § 42 e.ř., kdy dříve nepostižitelné majetkové hodnoty (např. obchodní podíl) nově postižitelné jsou; trendem je tedy možnost exekučně postihnout, pokud možno, jakoukoliv majetkovou výhodu povinného (resp. manželů jako jakési majetkové „jednotky“, s níž se v exekuci či výkonu rozhodnutí nakládá jako s jedním případem), bez ohledu na formu či povahu oné majetkové výhody. Bylo by tedy zcela v rozporu se smyslem a účelem výkonu rozhodnutí či exekuce, pokud by bylo možno exekučně postihnout movité či nemovité věci povinného a jeho manžela, jeho podíl ve společnosti či družstvu, či jeho různé pohledávky a majetkové práva, jsou-li součástí SJM, avšak nebylo by možné postihnout peníze na účtu toho z manželů, který není povinným, třebaže se jedná jen o různé formy majetku náležející do jedné majetkové jednotky – majetkového společenství povinného a jeho manžela.¹³⁹

Do budoucna by bylo na místě prosadit novelu občanského soudního řádu a exekučního řádu, kde by bylo explicitně stanoveno, že mzda manžela povinného, jakož i jeho pohledávka z účtu u peněžního ústavu může být exekučně postižena, pokud dluh vznikl za trvání manželství a tyto majetkové hodnoty jsou součástí společného jmění povinného a jeho manžela, popřípadě se za součást společného jmění pro účely exekuce považují. Jiný způsob pravděpodobně není možný, neboť rozhodovací praxe soudů v této věci není sjednocená a pravděpodobně v dohledné době nelze očekávat jakýkoliv posun, což nepřispívá k právní jistotě účastníků řízení.

Dále bylo velmi rozsáhle pojednáno o nákladech exekuce. V průběhu tvorby této práce se řada problematických míst ohledně nákladů exekuce vyjasnila. Jiné problémy jsou dle mého názoru na obzoru, neboť od ledna 2008 je v účinnosti nový zákon č. 347/2007 Sb., tzv. „malá novela exekučního řádu“ který novelizoval mimo jiné i ustanovení exekučního řádu týkající se nákladů exekuce. O této „malé novele“ viz. níže.

Stále však přetrvává problém, jaké plnění považovat za dobrovolné. Existují názory, že bez ohledu na znění vyhlášky č. 330/2001 Sb., již po podání návrhu na nařízení exekuce nelze považovat jakékoliv plnění povinného za dobrovolné, neboť protože povinný dobrovolně neplnil, byl oprávněný nucen podat návrh na nařízení exekuce. Tím méně je možno považovat plnění za dobrovolné, bylo-li učiněno po nařízení exekuce.

¹³⁹ Usnesení OS pro Prahu 2 č.j. 5 Nc 1644/2006-54 ze dne 29.6. 2007 – nepublikováno, shodně in Kasíková M a kol. Zákon o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád) a předpisy související. Komentář. 1. vydání. Praha : C.H. Beck, 2005, 223 s. a násl.

Po doručení usnesení o nařízení exekuce je pak dobrovolné plnění dle těchto názorů i pojmově vyloučeno s ohledem na generální inhibitorium uvalené na majetek povinného (§ 44 odst. 7 e.ř.).

Snahu o vyřešení pojmu dobrovolného splnění povinnosti v rámci exekuce měla vyhláška č. 291/2006 Sb., která stanovila v § 5 odst. 1 věta druhá, že za vymožené plnění se považuje každé plnění, které bylo učiněno poté, co soud vydal rozhodnutí podle § 44 odst. 2 zákona. Nálezem Ústavního soudu ČR sp. zn. Pl. ÚS 8/06 však bylo toto ustanovení zrušeno. Nyní je tedy opět na každém soudu, aby se vždy znova v rámci jednotlivého řízení pokusil definovat pojem dobrovolného splnění povinnosti.

Možnost dobrovolného splnění povinnosti po zahájení exekučního řízení bych do budoucna nevyklučoval, avšak zcela určitě bude nutné zpřesnit úpravu tohoto institutu, aby byla zcela jednoznačná.

Nyní tomu tak není, neboť ustanovení § 46 odst. 3 e.ř. vyvolává více otázek, než dává odpovědí. Znovu se zde objevuje problém dobrovolnosti plnění a navíc vyvstává otázka, jak má exekutor od provedení exekuce upustit. Má soudní exekutor vydat usnesení o tom, že upouští od provedení exekuce?¹⁴⁰ A v jakém případě má upustit od provedení exekuce? V jaké výši musí povinný uhradit náklady exekuce, aby soudní exekutor od provedení exekuce upustil? Měl by uhradit celou odměnu exekutora, nebo pouze odměnu sníženou podle ust. § 11 odst. 1 písm. a) vyhl. č. 330/2001 Sb. V případě, že by povinný uhradil z vlastní vůle nárok oprávněného a soudnímu exekutorovi sníženou odměnu, splnil podmínky § 46 odst. 3 e.ř., či nikoliv? Především na tyto otázky by měla případná novela dát odpovědi.

Ohledně účelně vynaložených nákladů exekuce se soudní praxe nyní po vydání nálezů ÚS ČR sp. zn. Pl. ÚS 8/06 ustálila tak, že v řízeních zahájených před účinností vyhlášky č. 291/2006 Sb., tedy před 1.8. 2006, je třeba, aby soudní exekutor prokázal vznik veškerých účelně vynaložených nákladů exekuce, paušální náhrada nákladů není přiznávána. V řízeních zahájených po 1.8. 2006 je třeba doložit vznik účelně vynaložených nákladů exekuce, jen pokud soudní exekutor požaduje úhradu vyšší částky než 3500,- Kč, tedy paušální.¹⁴¹

¹⁴⁰ Není totiž zcela jasná forma, jakou by mělo mít „upuštění od provedení exekuce“.

¹⁴¹ Objevil se však i názor jiný (například v judikatuře MS v Praze) a sice, že pro určení, zda lze účtovat paušální úhradu nákladů exekuce, je určující doba, kdy byly tyto náklady vynaloženy, nikoliv kdy bylo zahájeno exekuční řízení.

Dále jsem se v práci pokusil nastínit problematiku poskytování součinnosti soudnímu exekutorovi třetími osobami při provádění exekuce. Důvodová zpráva k zákonu č. 360/2003 Sb. k tomu uvádí:

„Trvalým problémem exekučního řádu je poskytování součinnosti třetími osobami. I když podle § 34 odst. 2 exekučního řádu je stanovena povinnost poskytnout exekutorovi součinnost bez zbytečného odkladu. Nemałym problémem se jeví i součinnost ve vztahu ke zdravotním pojišťovnám, které zcela odmítají poskytovat soudním exekutorům součinnost s odůvodněním že ustanovení § 33 a 34 exekučního řádu (e. ř.) se na ně nevztahuje, vzhledem k tomu, že nevedou evidenci osob a jejich majetku. Z těchto důvodů soudní exekutoři velice těžce získávají informace o plátcí mzdy povinného, ke kterým se dostanou maximálně v rámci případně zvoleného způsobu exekuce prodejem movitých věcí. Obdobné výhrady lze uplatnit i proti České správě sociálního zabezpečení a jejím územním pracovištím... Změna ustanovení § 33 je motivována zejména sjednocením pravidel při poskytování součinnosti soudům v občanském soudním řízení (tj. i v řízení o výkonu rozhodnutí) a soudním exekutorům v exekučním řízení. Dosavadní ustanovení § 33 obsahuje velmi roztržštěnou právní úpravu součinnosti poskytované soudním exekutorům, jejímž praktickým důsledkem je zhoršení postavení soudních exekutorů vůči některým třetím osobám (popř. orgánům) při poskytování součinnosti oproti postavení soudů... Doplnění ustanovení § 33 odst. 3 o orgán sociálního zabezpečení a zdravotní pojišťovny má přispět k vyloučení pochybností o tom, zda obecná povinnost sdělit exekutorovi požadované skutečnosti, nutné k výkonu exekuční činnosti, vylučuje povinnost mlčenlivosti, kterou různé osoby nebo orgány převzaly smluvně nebo jim vyplývá ze zvláštních právních předpisů. Doposud byla praxe taková, že některé orgány, přímo neuvedené ve zmíněném odst. 3 § 33 se odvolávaly na skutečnost, že zákon zřejmě opomenutím jejich zproštění mlčenlivosti výslovně neuváděl, byť povinnost součinnosti mají obecně právnické osoby vedoucí evidenci majetku či osob. V důsledku toho činí novela nápravu vzniklého stavu... Ustanovení § 33 odst. 3 vychází z § 128 OSŘ a navazuje na § 28 e. ř. (úkony exekutora se považují za úkony soudu). Výslovné určení bezplatnosti poskytování součinnosti soudním exekutorům vyplývá z dosavadní publikované judikatury vztahující se k § 128 OSŘ. Tímto výslovným určením může být předejito sporům, které již jednou byly, byť v případě soudů, vyřešeny. Jak se v dosavadní praxi ukázalo, ani právní závěr, že žádost exekutora o poskytnutí součinnosti není žádostí o placenou službu není dostatečný pro zajištění bezplatného získání informace

v každém případě. Například některé banky požadují i za negativní informaci, že u nich není veden účet povinného i 2000 Kč, což při počtu bank značně prodražuje exekuci a zatěžuje oprávněného. Proto se navrhuje ustanovení § 34 odst. 1 doplnit též o výslovné určení, že soudní exekutor je osvobozen též od správních poplatků. Toto ustanovení zejména uvolní velmi nepřehlednou situaci ve vztahu ke katastrálním úřadům, které sice poskytují bezplatně informace, avšak musí tak činit na zvláštních výpisech, neboť výpisy z katastru nemovitostí jsou veřejnou listinou, jejíž vydání podléhá zaplacení správního poplatku, od kterého soudní exekutor není osvobozen...¹⁴²

Zákonodárce se tedy snaží kasuisticky vypočíst subjekty, které jsou povinny soudnímu exekutorovi poskytnout na jeho žádost součinnost při provádění exekuce. Dožádané subjekty, zejména finanční instituce, se však snaží rozborem daných ustanovení (§ 33 až 34 e.ř.) prokázat, že jich se povinnost poskytnout součinnost netýká, popřípadě některé informace odmítají soudnímu exekutorovi poskytnout.

Je tedy dle mého názoru na místě zamyslet se nad tím, zda na místo neustálého rozšiřování výčtu subjektů a situací, při kterých jsou dožádané subjekty povinny poskytnout soudnímu exekutorovi součinnost, by nebylo účelnější navrátit se k obecnějšímu formulování povinnosti třetích subjektů k součinnosti. Přitom by bylo lze se inspirovat ustanovením § 128 o.s.ř.

Dále, v zájmu ulehčení práce soudům, by bylo užitečné stanovit za neposkytnutí součinnosti sankci v podobě pořádkové pokuty, kterou by ale ukládal přímo soudní exekutor podle § 53 o.s.ř. ve spojení s § 52 odst. 1 a 2 exekučního řádu, jak je tomu v průběhu exekučního řízení i v jiných případech.

Teprve poté by byla upravena součinnost Policie ČR a další speciální případy součinnosti. Přínosem by mohla být poskytnutá součinnost i městskými (obecními) policiemi.

V. 2 Novela exekučního řádu

Dne 1.1. 2008 nabyt účinnosti zákon č. 347/2007 Sb., tzv. „malá novela exekučního řádu“. Tato novela se dotkla i některých v této práci rozebíraných problémů. Především

¹⁴² Z důvodové zprávy k zákonu č. 360/2003 Sb. kterým se mění zákon č. 120/2001 Sb., o soudních exekutorech a exekuční činnosti (exekuční řád).

se jedná o úpravu nákladů exekuce. Podle nového ustanovení § 55a exekučního řádu soud exekuci na návrh účastníků nezastaví, nejsou-li zaplacený náklady exekuce.

Dále bylo novelizováno i ustanovení § 89 exekučního řádu, které nyní stanoví, že dojde-li k zastavení exekuce, hradí náklady exekuce a náklady účastníků ten, který zastavení zavinil. V případě zastavení exekuce pro nemajetnost povinného hradí paušálně určené či účelně vynaložené výdaje exekutorovi oprávněný.

Nejprve se zdálo, že novelizací § 89 e.ř. byl vyřešen jeden z hlavních problémů rozebíraných v této práci a sice, kdo nese riziko nákladů neúspěšné exekuce. Zákodárce se přiklonil na stranu těch, kteří tvrdili, že soudní exekutor není stricto sensu podnikatelem, ale že se jedná o činnost sui generis. Zdálo se, že jednoznačně byla posílena zásada, že soudní exekutor musí dostat za svou práci zaplacen.

Po čase však začalo velké množství soudů rozhodovat tak, že exekuci k návrhu oprávněného zastavují, i když nejsou uhrazeny náklady exekuce. Nerespektují tak ustanovení § 55a exekučního řádu. Dále některé soudy gramatickým výkladem dospěly k názoru, že při zastavení exekuce pro nemajetnost povinného je oprávněný povinen uhradit pouze účelně vynaložené náklady exekuce, nikoliv však odměnu exekutora.

Vzhledem ke skutečnosti, že povinný je nemajetný, ukončil aktivní podnikatelskou činnost, tato rozhodnutí soudů de facto znamenají, že soudní exekutor nedostane za svou práci zaplacen, což je v rozporu se zákonem č. 120/2001 Sb., který kogentně stanoví, že soudní exekutor vykonává exekuční činnost za úplat. Ustanovení § 89 e.ř. je nutno ve spojení s § 3 odst. 1 e.ř. vykládat i po novele č. 347/2007 Sb. tak, že v případě zastavení exekuce pro nemajetnost povinného soud musí uložit oprávněnému nahradit náklady exekuce a to jak odměnu (§ 3 e.ř.) tak účelně vynaložené náklady exekuce (§ 89 e.ř.).

Právě proto si nemyslím, že bylo zbytečné se genezí právní úpravy nákladů exekuce zabývat, neboť jen rozbořením dřívější situace lze obhájit nyní přijatou úpravu, která, jak se nyní ukázalo, nevyřešila problém s odměnou exekutora, přestože tyto ambice původně měla.

Nová úprava navíc některé problémy týkající se nákladů exekuce nereflektuje. Stále přetrvává problém, jaké plnění považovat za dobrovolné, budou zcela určitě i nadále vznikat spory o to, kdo zavinil zastavení exekuce (například v případě úmrtí povinného)¹⁴³, apod.

¹⁴³ Lze subsumovat pod „zastavení exekuce pro nemajetnost povinného“?

Novela také, dle mého názoru, nové otázky otevírá. Podle § 55a exekučního řádu soud exekuci na návrh účastníků nezastaví, nejsou-li zaplacený náklady exekuce. Domnívám se, že toto ustanovení, které bylo nyní do textu exekučního řádu doplněno, není dostatečně propracované, neboť není zcela v souladu s ustanovením § 89 exekučního řádu, se kterým bude muset být společně aplikováno. V tuto chvíli ještě není zcela jasné, jak může dojít ve smyslu § 89 e.ř. k zastavení exekuce v důsledku procesního zavinění jednoho z účastníků, když soud ve smyslu ust. § 55a e.ř. exekuci nezastaví, dokud nejsou zaplacený náklady exekuce.

Klasickým případem procesního zavinění na zastavení exekuce, je návrh oprávněného na zastavení exekuce, přestože exekuce mohla pokračovat a soudní exekutor si mohl náklady exekuce vymoci na povinném. Podle nového ustanovení § 55a e.ř. však nyní soud exekuci k jeho návrhu nezastaví, dokud nebudou zaplacený náklady exekuce. Pravděpodobně bude muset soud vydat k návrhu oprávněného na zastavení exekuce nejprve usnesení, kterým uloží oprávněnému uhradit soudnímu exekutorovi náklady exekuce (pokud o nákladech exekuce již předtím nerozhodl soudní exekutor v příkazu k úhradě nákladů exekuce) a teprve jakmile soudní exekutor potvrdí, že náklady exekuce byly uhrazeny, bude moci vydat usnesení o zastavení exekuce. Skutečný problém by mohl nastat v případě, že oprávněný tyto náklady exekuce dobrovolně neuhradí. Mohlo by totiž lehký dojít k situaci „řetězení“ jednotlivých exekučních řízení. Soud by pak musel vyčkávat se zastavením exekuce do chvíle, než v jiném exekučním řízení budou vymožený náklady exekuce. Je dost dobře možné, že soud by v některých případech nemohl exekuci zastavit nikdy. Jak si s touto novelou poradí praxe, teprve uvidíme. Ozývají se i hlasy, že by o povinnosti oprávněného uhradit náklady exekuce mohl rozhodnout soudní exekutor v příkazu k úhradě nákladů exekuce a teprve poté co by soudní exekutor soudu sdělil, že náklady exekuce byly uhrazeny, by soud mohl exekuci zastavit.

Avšak při současné koncepci příkazu k úhradě nákladů exekuce se domnívám, že soudní exekutor nemůže rozhodnout o povinnosti oprávněného uhradit náklady exekuce. Příkaz k úhradě nákladů exekuce je dle mého názoru úzce spjat s usnesením soudu o nařízení exekuce, bez kterého není schopen samostatně obstát. O povinnosti povinného uhradit náklady exekuce je totiž rozhodnuto soudem při nařízení exekuce, soudní exekutor pouze určuje výši nákladů exekuce a tím výrok soudu o povinnosti uhradit náklady exekuce pouze konkretizuje, upřesňuje, neboť mu k tomu soud v souladu s exekučním řádem udělil pověření. Pokud soudní exekutor určí, že náklady

exekuce je povinen uhradit oprávněný, výrok soudu tím mění. Tuto pravomoc však, dle mého názoru, za současného právního stavu soudní exekutor nemá.

V případě, že by soudní exekutor uložil oprávněnému uhradit náklady exekuce a tento je neuhradil dobrovolně, lze si stěží představit, že by soudní exekutor pro úhradu nákladů exekuce zahájil exekuci na majetek oprávněného, neboť byl pověřen pouze provedením exekuce na majetek povinného. Příkaz k úhradě nákladů exekuce nelze za současného právního stavu považovat ani za exekuční titul v rámci jiného exekučního řízení. Je tedy nutné, aby o povinnosti oprávněného uhradit náklady exekuce rozhodl soud. Do budoucna tedy dávám ke zvážení úplné vypuštění § 55a exekučního řádu, případně jeho upřesnění tak, aby nehrozila výše popsaná situace.

Domnívám se, že § 55a vložil do textu exekučního řádu zákonodárce s úmyslem zajistit soudnímu exekutorovi úhradu nákladů exekuce, avšak měl spíše na mysli případy, kdy povinný uhradil nárok oprávněného přímo jemu a poté podal návrh na zastavení exekuce. Některé soudy pak zastavovaly exekuci jako celek, přestože tak měly učinit pouze částečně, neboť náklady exekuce nebyly uhrazeny. Vhodnější by však bylo ustanovení, které by stanovilo, že soud je povinen současně při zastavení exekuce určit účastníka řízení, který je povinen uhradit soudnímu exekutorovi náklady exekuce a to podle procesního zavinění na zastavení exekuce. Pokud by se jednalo o povinného, soud exekuci zastaví pouze částečně a náklady exekuce určí soudní exekutor v příkazu k úhradě nákladů exekuce.

V současné době je připravována tzv. „střední novela exekučního řádu“, která, na rozdíl od dílčích změn v uplynulých letech, bude komplexně řešit problematiku exekuce podle exekučního řádu. Připravovaná novela bude reagovat na judikaturu Nejvyššího soudu ČR. Především bude celá řada rozhodovací činnosti soudu prvního stupně explicitně přenesena na soudního exekutora. Soudní exekutor by tak v první instanci měl rozhodovat o zastavení exekuce, o odkladu exekuce, vylučovací žalobě. Sám by mohl věci vyškrtnout se soupisu, bude-li mu prokázáno, že věci neměly být sepsány. Sám bude ukládat pořádkovou pokutu podle § 34 odst. 3 exekučního řádu. Bude zavedena kárná odpovědnost exekutorských koncipientů a exekutorských kandidátů. Proti rozhodnutím soudního exekutora bude připuštěn opravný prostředek, o němž budou, dle pracovního návrhu, rozhodovat soudy druhého stupně. Připuštěno pak bude dovolání. Explicitně pak bude stanovena možnost provedení exekuce příkázáním pohledávky z účtu manžela povinného.

Účinnost novely je předpokládána 1. ledna 2009, popřípadě v průběhu roku 2009.